

Læsevejledning til database over faldne soldater i 1. verdenskrig.

Renovering af Den sønderjyske kirkegård, Braine, 2012-2013:

Baggrunden for registreringen af de faldne i 1. verdenskrig var den forestående renovering af den sønderjyske kirkegård i Braine, Frankrig, i 2013. I denne anledning ønskedes at tilføje mindetavler over de faldne sønderjyder og ikke kun de 79 soldater, der ligger begravet på kirkegården.

Til denne opgave aftalte Inge Adriansen, Museum Sønderjylland – Sønderborg Slot, i samarbejde med Hans Schultz Hansen, Landsarkivet for Sønderjylland, Åbenrå, at nedsætte en arbejdsgruppe, der skulle gennemgå forskellige kilder i det sønderjyske område.

Arbejdsgruppen sammensattes på et indledende møde i forsommeren 2012 af en arbejdsgruppe bestående af 13 frivillige og aktive slægtsforskere, der jævnligt kom på Landsarkivet for Sønderjylland, Åbenrå. Desuden deltog medarbejdere fra Landsarkivet og Sønderborg Slot.

Arbejdsgruppen gik straks i gang med arbejdet og allerede 1. oktober 2012 var de aftalte kilder gennemset og de faldne registreret for hvert sogn eller sognekommune.

Arbejdsgruppens arbejde dannede baggrunden for mindetavlerne i Braine, samt listen over faldne med tilknytning til Sønderjylland, som projektlederen siden 2012 har redigeret og jævnligt opdateret med supplerende navne og oplysninger.

Navnene er opført efter sognet, hvori den enkelte er født, men det er af pladshensyn fravalgt at indgravere fødsels- og dødsdatoer i mindetavlerne.

Interesserede kan læse to artikler om Den sønderjyske kirkegård i ”*Sønderjysk Månedsskrift*”, nr. 3, 2014.

Hvad er registreret:

Indsamlingen af oplysninger er af arkivalske og praktiske årsager begrænset til Sønderjylland – dvs. området mellem 1864-grænsen og 1920-grænsen.

I databasen er samlet navne mm. på soldater, der er registreret som faldne i de lokale kirkebøger, på lokale mindesten og i civile dødsbiregistre i de enkelte sognekommuner.

En del af de samlede registreringer fra 2012-listen er benyttet til mindetavler på kirkegården i Braine.

Det gælder faldne, som er mindet lokalt, har haft fast bopæl i og/eller er født i Sønderjylland.

Såfremt navnet på en falden mangler eller er opført under et andet fødesogn, er det således alene et udtryk for, at oplysningerne enten ikke forelå i 2012, eller er blevet rettet i senere versioner.

Afdøde krigsfanger i det sønderjyske område og unavngivne, drukne soldater, der er drevet i land på f.eks. Rømø, er ikke medtaget i databasen.

Databasen indeholder alle fundne, navngivne soldater, der havde tilknytning til Sønderjylland - uanset herkomst, fødested, sindelag, religion eller politisk standpunkt.

Kilderne:

Som hovedkilde er anvendt de enkelte sognekommuners døds-biregistre, idet oplysningerne om afdøde her er meget skematiske, nøjagtige og retsgyldige. Desuden er anvendt de lokale sognes kirkebøger og de lokale mindesten og mindesmærker.

En del er relativt sent fundet registreret som faldne, derfor er kilderne gennemset for perioden 1914 til og med 1925. En del faldne blev erklæret døde ved dom i løbet af 1920'erne.

Andre kilder som f.eks. Verlostlisten / Tabslisterne og lokalhistorisk litteratur m.m. er ikke gennemgået systematisk. Er disse kilder benyttet fremgår det af feltet ”Indtasters bemærkninger”.

Feltet med stednavn i spalterne i venstre side, henviser til hovedkilden – dvs. felterne ”DBR”, ”Felsted” og ”1918-020” skal læses som: døds-biregister, Felsted personregister, år 1918, løbenummer 20.

Både kirkebøger og dødsbi-registre kan nu findes i digitaliseret udgave på www.sa.dk.

Kilden ”A-IE” er ansøgning om efterladterente til enker, børn eller forældre til de savnede, faldne eller soldater

som døde af sygdom. Der er i listen ikke taget stilling til, hvorvidt ansøgningerne imødekommes, men alene oplyst, at der findes en sag.

Ansøgningerne findes i Invalidenævnets Efterladtesager, Rigsarkivet Aabenraa (= LAA), men er ikke digitaliserede. Der skal søges om adgang til arkivalierne.

En arbejdsgruppe bestående af frivillige er pt. ved at gennemgå sagerne for supplerende oplysninger om soldaterne. Der er pt. gennemgået ca. 40 % af sagerne og gennemgangen forventes at tage endnu ca. 2 år. De supplerende oplysninger, der findes i Efterladtesagerne overføres til Museum Sønderjylland – Sønderborg Slots liste af projektlederen.

Interesserede kan læse en artikel om Efterladtesagerne i ”*Sønderjysk Månedsskrift*”, nr. 3, 2014.

Kilder og forkortelser:

ADCB	Studieafdelingen og Arkivet ved Dansk Centralbibliotek for Sydslesvig, Norderstraße 59, D-24939 Flensburg.
A-IE	Ansøgning i Invalidenævnets Efterladtesager. Findes på Rigsarkivet Aabenraa. NB: Der skal søges om adgang.
AK	Andre kilder – se under: Indtasters bemærkninger.
DBR	Døds-biregister, personregister.
FBR	Fødsels-biregister, personregister.
KB	Kirkebog.
KB-D	Kirkebog, døde.
KB-F	Kirkebog, fødte.
KB-K	Kirkebog, konfirmerede.
KB-V	Kirkebog, viede.
LAA	Rigsarkivet Aabenraa (tidl. Landsarkivet for Sønderjylland), Haderslevvej 45, 6200 Aabenraa.
MM	Marselisborg Monumentet, Århus.
MSS	Museum Sønderjylland – Sønderborg Slot, Sønderbro 1, 6400 Sønderborg.
MS	Mindesten.
VBR	Vielses-biregister, personregister.

Problemer med at identificere de enkelte:

1. Den faldne er som hovedregel registreret som afdød i det døds-biregister, hvor han var bosat ved indkaldelsen. En falden soldat er derfor ikke nødvendigvis registreret i det sogn, hvor han var født eller opvokset, men er i stedet registreret i det område, hvor han sidst havde fast bopæl. I de store byer ses en større andel af de faldne, der er født i bl.a. Sydslesvig og Preussen. Dette er f.eks. tilfældet i Sønderborg, hvor en del er eller har været udstationeret på marinestationen og derfor er registreret som faldne i Sønderborg døds-biregister og/eller kirkebøger. En del af disse er opført på mindesmærket ved Skt. Marie kirke i Sønderborg. Som udgangspunkt er en afdød kun indført i døds-biregisteret én gang, men nogle gange er der sket en dobbelt registrering. Dette er i så fald anført i feltet ”Indtasters bemærkninger”.
2. Det er ikke altid muligt, at identificere den enkelte ud fra de forskellige kilders angivelser. Dødsdatoen varierer f.eks. ofte fra døds-biregister til kirkebog og/eller mindesmærket. I så fald er dødsdatoen fra døds-biregisteret angivet, da det er denne dato, der er *retsgyldig*.
3. Navnene staves ofte forskellige fra kilde til kilde – desuden nævnes ofte kun nogle af fornavnene.

Nogle indtastere har forsøgt at finde de faldnes dåb på det angivne fødested og har derfor kunnet supplere med f.eks. flere fornavne mm.

4. En del indtastere har benyttet en række supplerende kilder – disse er anført i feltet: "Indtasters bemærkninger".
5. Ved nogle registreringer i døds-biregister og kirkebøger er ikke angivet en militær titel eller andet, der indikerer, at afdøde var soldat. Disse indførsler kan derfor let overses.
6. Det er ikke i alle kirkebøger indført lister over de faldne.

Navne og stednavne:

Navnenes stavemåde varierer fra kilde til kilde - det gælder f.eks. efternavnet "Schmidt", der bl.a. også skrives: Schmit, Smed, Smidt og Smith.

Stednavnene i Sønderjylland (dvs. fortrinsvis spalterne: bopæl og fødested) er skrevet på dansk og der er forsøgt at tilføje sognet, hvor det har været muligt at identificere dette.

Ved f.eks. sydslesvigske stednavne er disse skrevet i bopæls eller fødestedets første kolonne, så vidt muligt med angivelse af kreds eller større by, hvis det angives i kilderne.

Stednavne i dødsstedet er stavet på den måde, som indtaster har læst det i kilden. Stavemåden kan derfor variere fra kilde til kilde og fra indtaster til indtaster.

Militære oplysninger er opdelt, så regimentsnummer er i én kolonne for sig. Også numrene for bataljon og kompagni er anført i hver sin kolonne. Feltet "Andet" er brugt til at angive særlige bemærkninger eller militære data, som ikke umiddelbart har kunnet overføres til de andre kolonner.

Indtasters bemærkninger:

I feltet "Indtasters bemærkninger" er bl.a. indført supplerende kilder. Her er f.eks. oplyst, hvis en indtaster har fundet afdødes dåb, har fundet dødsfaldet indført i en kirkebog eller en anden alternativ kilde.

I feltet er forkortelser forsøgt begrænset til "DBR" og "KB" - dvs. døds-biregister og kirkebog.

Mindeblade:

Det er alene mindeblade, der blev udarbejdet og indsamlet af Nordslesvigske Vælgerforening, som er medtaget i listen over faldne med tilknytning til Sønderjylland.

Det er mindebladene på Rigsarkivet Aabenraa (= LAA) og Museum Sønderjylland – Sønderborg Slot (= MSS), der er gennemgået, da disse institutioner har de største samlinger af denne type mindeblade.

I 2015 er desuden tilføjet oplysninger fra alle mindeblade, der findes på Arkivet ved Dansk Centralbibliotek for Sydslesvig, Flensburg (= ADCB). Da det er det samme skema, er der ikke taget hensyn til evt. sindelag mm.

De tyske mindeblade med motiver af en falden soldat eller et skib, som sendtes til de faldnes familier er ikke medtaget som "mindeblad", da de ofte kun indeholder meget sparsomme oplysninger. Desuden ligger mange af disse endnu i privateje, på lokalarkiver eller lokale museer.

Lokale mindesmærker:

Her er anført, hvis afdøde er nævnt på et mindesmærke (f.eks. en mindesten, en mindetavle i kirken eller andet). De enkelte mindesten er meget forskellige – både i form og med hensyn til de data, der er anført. Nogle mindesmærker angiver hele navnet, fødselsdato, fødested, dødsdato og dødssted, mens andre alene anfører et forkortet fornavn, efternavn og evt. dødsår.

En del af de faldne og savnede er mindet på flere mindesmærker og enkelte sogne har mere end ét mindesmærke.

Marselisborg Monumentet, Århus:

Hvor muligt er yderst til højre anført, om afdøde er fundet opført på Marselisborg Monumentet. Monumentet anfører langtfra alle faldne sønderjyder.

Marselisborg er alene anført som et mindesmærke og er generelt ikke brugt som kilde, da der dels blev foretaget en sortering i de indsendte navne i forbindelse med etableringen, dels er en mindre del af de opførte nævnt dobbelt på monumentet, dels er en del datoer behæftede med fejl.

Endelig er en del stednavne angivet som fødested, men har vist sig at være afdødes bopæl.

Ydermere er der på Marselisborg Monumentet opført en del faldne fra kongeriget Danmark, der f.eks. var i allieret

tjeneste – og dermed modstandere til de sønderjyder, der kæmpede på tysk side.

Vær opmærksom på, at et tomt felt betyder under felterne ”Mindested”, at personen pt. ikke er fundet nævnt eller identificeret på et mindesmærke. Det samme gælder felterne: Mindeblad, Mindetavler i Braine mm., der står yderst til højre i listen.

Ingen korrekturlæsning:

Der er ikke foretaget en systematisk korrekturlæsning. De af arbejdsgruppen indsendte navne og data er generelt ikke korrekturlæst eller efterprøvet.

Arbejdsgruppen har bestræbt sig på, at være så kildetro som muligt med hensyn til navne, stednavne og øvrige data.

Oplysningerne og data er ikke tænkt som en selvstændig kilde, men alene som oversigt / register, der skal inspirere til selv at gå på opdagelse i kilderne.

Rettelser og supplerende oplysninger modtages gerne og indarbejdes i listen efterhånden.

Sidste nyt:

Siden sommeren 2014 har websitet www.denstorekrig1914-1918.dk, som en række organisationer bl.a. Museum Sønderjylland, er involveret i, benyttet listen til at markere den enkeltes dødsdag. Her kan man også følge krigens udvikling dag for dag med 100 års forsinkelse.

Listen er juli 2014 overført til Dansk Data Arkiv, en afdeling under Statens Arkiver, der har lavet en søgbar database som kan ses på www.ddd.dda.dk. En ny opdatering af denne liste er pt. ikke planlagt.

På listen er opført enkelte personer, der er døde mellem 1918-1921 – disse er registreret på listen, fordi de f.eks. er nævnt på mindesten/mindetavler eller endnu ikke var hjemsendt, fordi de endnu lå på lazaret.

Mange personer har endnu ikke kunnet identificeres, hvorfor dødsdatoen kan stå som f.eks. 00-00-1914 eller 1914-1919. Supplerende oplysninger om faldne, savnede eller overlevende personer er meget velkomne, gerne sammen med fotos (scannet i min. 300 dpi og gemt i filformatet tiff).

Se Museum Sønderjylland – Sønderborg Slot's website <http://www.museum-sonderjylland.dk/sonderborg.html> for den nyeste version af listerne.

*Der skal lyde en **meget stor tak** til medlemmerne af arbejdsgruppen fra 2012.*

Gruppens medlemmer har alle ydet en stor indsats i arbejdet med at gennemgå kilderne, registrere og dokumentere de fundne data.

Uden arbejdsgruppens store indsats, havde dette projekt ikke været muligt.

Hanne Cordes Christensen

Projektleder for arbejdsgruppen i 2012
og som fortsat løbende opdaterer listen.

E-mail: Hacc@museum-sonderjylland.dk
Museum Sønderjylland – Sønderborg Slot.